
Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

DR. KOLLÁR JÓZSEF

GYENGE ONTOLÓGIA SZEREPE AZ ONTOLÓGIAI ALAPÚ MEDIÁCIÓBAN

A személyközi kapcsolatokat kísérő válságok egyik leggyakoribb oka a konfliktus, melynek megszüntetésére alkalmazott módszer a mediáció. A gyenge ontológiák építésén alapuló mediáció során először rekonstruáljuk a hozzánk forduló elbeszélései alapján a történeteik mögött meghúzódó – a békés megegyezést gátjaként működő – ontológiákat, majd pedig olyan közös világokat hozunk létre, amelyek megalkotásáért a teremtők, vagyis a kliensek a felelősek.

Nem az általuk elmondott történetek igazságtartalma érdekel bennünket, hanem a konfliktushelyzetet előidéző és fenntartó rejtett fogalmi struktúrák, ontológiák. Ezek a vélt vagy valódi sérelmeket felnagyító világok a felek szembenállásából nyerik legitimitásukat. Kreatív lerombolásuk során a hozzánk forduló megtapasztalják, nem szükségszerű, hogy a konfliktusok alapját képező ontológiák fennmaradjanak. Az egymással szemben álló személyek a mediáció során az átláthatatlan, erős ontológiára épülő konfliktusterekből olyan átlátható (gyenge ontológián alapuló) problémateret hoznak létre, melyekben a megoldásra váró problémák jól megragadhatók és kezelhetővé válnak a zajszőrés révén. A közösen felépített új ontológiák nem támogatják a bosszú, a sértettség, a kétségbeesés, a moralizálás, a vádaskodás, a düh stb. narratíváit. A mediáció során a konfliktusgeneráló ontológiákat kreatívan leromboljuk, és olyan a jövőbeli együttműködéseknek teret adó –, narratívák alapjául szolgáló ontológiákat építünk, amelyek beépített heurisztikáik révén determinálják a békés megegyezést. Az ontológiák létrehozását három, korábban már említett metaheurisztika segíti:

(1) Az a lehetséges megoldások közül a megfelelő, amellyel a problémamegoldó megelégszik.

(2) „Ha egy kérdés egyáltalán feltehető, akkor azt meg is lehet válaszolni.”

(3) „Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell!”

A családok és egyéb szervezetek ontológiáit, egyebek mellett heurisztikus rítusok tartják fenn, amelyeket gyakran még akkor is működtetnek, amikor az általuk megalapozott világ már darabjaira hullott, például a párok külön költöznek vagy elválnak egymástól. Elfogadva a neodurkheimi szociológia előfeltevéseit, úgy véljük, hogy világunkat szekularizált rítusok

működtetik, melyek a „Jó” és a „Rossz”, valamint a „Rend”, és a „Káosz” küzdelmében a „Jót” és a „Rendet” ciklikusan megújítják a „Rosszal” és a „Káossal” szemben (vö. Császi, 2002). A heurisztikus rítusok által a családok vagy egyéb közösségek a folytonosan eluralkodó káoszból szimbolikusan újra és újra rendet teremtenek. A rend ontológiája nem csupán igényeiket, érdekeiket, vágyaikat alapozza meg, hanem a káoszból újjászülető világ értékei tükörként

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságtréning

<http://www.acoach.hu>

szolgálnak arra, hogy megpillantsák benne magukat, pontosabban azt a személyt, akivel szívesen azonosulnak.

Minden családnak, illetve közösségnek szüksége volt (...) rituális eseményekre, melyek kikényszerítették a kollektív morális reflexió időszakainak meghosszabbítását.

Ezen időszakok alatt a mindennapi élet megszokott világa fölé emelkedve mozgósították a társadalmiság érzelmi

kötélékeit, fokozták a nyilvános részvételt, és a múltat, a jelent, valamint a jövőt összesűrítették egy folyamatos, mitikus, misztikus kollektív történeté arra, hogy „kik vagyunk” (Császi, 2002, 63).

A rítusok tartják fent a család „szentségét”. A családi rítusok által megalapozott, megszentelt világ szétrobbanása identitásválságot idéz elő még azokban a családtagokban is, akik ezt a változást tudatosan kezdeményezték, és látszólagos haszonélvezői. Korábban mi, a család voltunk a „Jó” és ellenségeink a „Rosszak”, együtt harcoltunk a „Káosz” ellen, most pedig hagyjuk, hogy mindent szétromboljon.

A ritualizált viselkedések akkor válnak patológiussá, ha a jövőtől való félelem arra indítja a válófélben lévő párokat, hogy a változás elfogadása helyett olyan viselkedéseket ismételgessenek, amik lehetetlenné teszik az új helyzethez való alkalmazkodást. A házasság rítusai ugyanis alkalmasak arra, hogy megvédjék a családot a különféle kívülről vagy belülről jövő sokkhatásoktól. A házasság felbomlása mindkét fél számára olyan helyzetet teremt, amelyben a közös rítusok mint védelmi berendezések már nem működnek.

A rituális viselkedések jó része a következő kognitív modell révén magyarázható (Boyer és Lienard, 2006). Az agyi Vészfelismerő rendszer potenciális veszélyt észlel, az információt

átküldi a Kockázatomérlegelő modulnak, amelynek a kimenetén akkorra szorongás jelenik meg, amekkora a veszély becsült mértéke. Ezt követően aktiválódik a kognitív kontrollhoz szükséges munkamemória, hamarosan akcióterv készül, amely valamilyen viselkedést eredményez. Ha a viselkedés sikeres, akkor a negatív feedback hatására a szorongás megszűnik. Amennyiben nem jó a terv, vagy nem kivitelezhető, esetleg nincs is alkalmas jelölt, akkor rendszer erre úgy is reagálhat, hogy folyamatosan ismétlődő, rituális cselekvésekkel leterheli a munkamemóriát, a kényszeres cselekvésre irányítja a figyelmet, ami csökkenti a szorongást. A házasság felbomlása tehát azért növeli a szorongást mindkét félben, mert szétrobbantja a rítusok közös mőködtetésének keretét. A mediátornak tehát az is a feladata, hogy a mediációs eljárást mintegy rituális aktusok sorozataként mőködtetve csökkentse az ismeretlen jövőtől való félelmet.

A válófélben lévő párok, mivel identitásukat éppen párkapcsolatuk rítusai adták, egyrészt radikálisan szakítani próbálnak ezekkel a most már nem adaptív automatizmusokkal, közös értékekkel, másrészt viszont, mivel identitásuk az együtt felépített és megélt múltban gyökerezik, csak fokozatosan tudnak megszabadulni megszokott rítusaiktól. Azzal kell szembesülniük, hogy mikor újra találkoznak, akkor közös életük múzeumának furcsa látogatóiként teszik azt. A

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

valóságban, a jelenben és főként a jövőben már nem együtt teremtik közös világukat. Bizonyos gesztusaik, régebben jól működő heurisztikáik, már csak múzeumi látványosságok, amelyek inkább nehezítik, mintsem megkönnyítik új életük felépítését. Mint család már csak virtuálisan léteznek, abban az illúzióban, hogy „a szövetség azért megmarad”, hiszen közös gyerekeiket nem hagyhatják az elmúlt életüket reprezentáló múzeumban. Ez az állandó kiállítás nyilván halálukig nyitva tart számukra, de az idő múlásával ki-ki újraértelmezi, illetve újrendezi a kiállított dolgokat. A mediátornak azt kell elérnie, hogy múltjukat átesztétizálva úgy tekintsenek rá, mint egy kiállítás képeire. A művészi befogadáshoz hasonló attitűd felvétele segít abban, hogy a bűnös és az áldozat szerepeit ne kelljen eljátszaniuk vagy a másokra erőltetniük. Be kell látniuk, hogy a múltjuk múzeumában lógó képeket közösen hozták létre, az „alkotók már pihennek”, csak a képek befogadására van lehetőség. A múzeum és a valóság határa sokáig meglehetősen elmosódó marad, amire érdemes a mediációra jelentkezőket felkészíteni. Az egyik legnagyobb feszültség abból adódhat, hogy a párok közül az egyik a múzeumot valóságnak tekinti, és minden szituációt felhasznál, így a mediációt is, hogy érzelmeket generáljon, mert nem képes elfogadni, hogy a kettőjük közös életének vége. A mediáció sikerét nagyban növeli, ha a múzeumi metaforát pozitív keretként használva úgy értelmezzük, mint közös életük reprezentatív kiállítását. A közös múltat elbeszélő múzeumnarratívának

ontológiai alapjait megerősítve juthatunk el a jövőbeli külön-világok megteremtéséig, amelyek között a közös múlt mint múzeum, és a közös gyerekek közvetítenek, mediálnak. A mediátor miközben segít összeköti a múltat a jelenel: kurátor és jövőkutató egy személyben. Az által, hogy megvilágítja a kliensek számára a helyzetüket, pontosabban új metaforák révén a múltból a jövőbe ívelő, hídként funkcionáló, narratívákat gyárt, jó alapot teremt a közös ontológiák kialakítására. A sikeres mediációs eljárás szempontjából fontos, hogy tisztázzuk a kliensekkel az „ontológia” jelentését, illetve röviden vázoljuk a világteremtés módjait.

Az ontológia fogalmát a mesterséges intelligencia-kutatásból vettük át, olyan fogalmi modellnek tekintjük, amely absztrakt és leegyszerősített képe egy világnak, amelyet bizonyos célból reprezentálunk. Thomas Gruber (1993a) megfogalmazásában az ontológia „egy fogalmi rendszer konszenzuson alapuló, explicit (...) részletes, leírása”. Az ontológia coachingon alapuló mediáció során a hozzánk forduló természetes nyelvi megnyilvánulásai mögött rejlő fogalmi struktúrák explicitté tétele a célunk, vagyis hasonlóan járunk el, mint az ontológiagyártó

mérnökök, azzal a lényegi különbséggel, hogy mi a szó szoros értelemben nem írunk számítógépes programokat. Viszont a formális ontológiákat létrehozó programok tervezőikhez hasonlóan mi is azt tekintjük elsődleges feladatunknak, hogy olyan tudásreprezentáló ontológiákat építsünk a hozzánk forduló számára, amelyek segítenek a sikeres döntéseik meghozatalában és a jövőtervezésben. A kliensek elbeszélési nyomán egyfajta terv-visszafejtés révén megkíséreljük rekonstruálni az elbeszélés-gépezetük konkrét

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

kivitelezéséhez használt előzetes tervet, ami alapján valahogyan „megépült”, és jól vagy rosszul „mőködik”. Ezt követően az általunk előzetesen elkészített ontológiák közül kiválasztjuk azt a modellt, amelyik a megítélésünk szerint e leginkább hozzásegíti a klienseket a megegyezéshez, majd az előre elkészített ontológia-gépet a felhasználókkal közösen a konkrét esetre hangoljuk. Az általunk kifejlesztett világok, úgynevezett gyenge ontológiák. A döntést hozó személy a jövőbeli világok közötti választás során nem egy változtathatatlan világ szilárd középpontja, szubsztanciája (ennek elfogadása erős ontológiát eredményezne), hanem a döntés folyamata során létrejövő virtuális centrum. A lehetséges jövők közötti választás során megalkotjuk önmagunkat. A gyenge ontológia elfogadása arra indítja a hozzánk fordulókat, hogy magukat ne változtathatatlan döntéshozó centrumnak tekintsék, hanem arra irányuló hipotézisnek, hogy mivé válnak ennek vagy annak a döntési folyamatnak a végén.

A gyenge ontológia egyik fontos eleme tehát az én alakíthatóságának, illékonyságának elfogadása. Amennyiben énünket nem azonosítjuk egy titokzatos belső kisemberrel (homunculussal), aki a megrögzött szokásai, heurisztikai révén testünket belülről irányítja, választásainkat a döntéstéren kívül elhelyezkedve meghozza, akkor könnyebben tekinthetjük a múlt múzeuma és a jövő közötti mediátornak. Nincs egy elkülönített médium vagy kis emberke az agyunkban, aki számára, ha a lelki szemei előtt egy belső tartalom megjelenik, az máris tudatossá válik. Az öntudat nem hasonlít a televízióra abból a szempontból, hogy „aki” szerepel benne az rögtön nyomot is hagy, bármilyen haloványat is. Csak azok a tartalmak játszanak szerepet az én szervezésében, amelyek hatással vannak „rá”, „híressé” teszik a teste és agya, valamint mások számára, hasonlóan azokhoz a sztárokhoz, akiket újból és újból meghívnak, beszélnek róluk, hírüket keltik stb (Dennett és Akins, 2008). Az öntudat tehát nem televízió, hanem a híres emberek csatornája. Ahhoz, hogy új ontológiákat gyárthassunk a hozzánk fordulókkal, az elméleti tévécsatornájuk sztárjai (vagyis a tudatukban felbukkanó tartalmak) közül néhányat nem szabad többé kamera közelbe engedniük, valamint új sztárokat kell szerződtetniük. A mediátor fő feladata, hogy a hozzá fordulókat kedvessé vált gondolatait (az elmetévé-sztárjait) olyan módon alakítsa, hogy harmadosztályú akciófilm-hősök helyett első osztályú ontológistákká, saját életüket hitelesen eljátszó színész-rendezőkké váljanak.

Sokan azért nem akarnak megegyezni, mert az a gondolat motoszkál bennük, hogy szabadságukat vagy méltóságukat sérti, ha engedményeket tesznek a volt társuknak, aki érzésük szerint elárulta őket. A kísérleti pszichológus, Daniel Wegner empirikus bizonyítékát adta annak, hogy a tudatos önkontroll észlelhetőségébe vetett hit illúzió, vagyis egyáltalán nem biztos, hogy egy személy az önmagának tulajdonított motívumok alapján cselekszik, lehet, hogy egész egyszerűen nehezíti az elválást. Wegner megfigyelte, egy személy akkor véli úgy, hogy egy eseményt egy másik esemény okozott, ha (1) az elsőt azonnal követi a második, és (2) az első eseményről konzisztens módon feltételezhető, hogy a második oka. Például, ha

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

valaki először egy robbanást hall, majd közvetlenül utána kidől egy fa, akkor valószínűleg arra következtet, hogy előbbi okozta az utóbbit. Ellenben, ha a robbanás a fa kidőlése után következik be (vagyis az első feltétel nem teljesül), vagy robbanás helyett telefoncsörgést hall mielőtt kidől a fa (a második elvárás nem teljesül), akkor az adott személy szerint egyik zaj sem okozhatta a fa kidőlését. Wegner ezeket az észrevételeket felhasználta annak bizonyítására, hogy az emberek saját tudatos akaratuk magyarázata során hasonlóan következtetnek. Ha valaki egy olyan gondolatot dédelget, mely konzisztens a viselkedésével, majd megfigyeli saját viselkedését, akkor nagy valószínűséggel arra következtet, hogy az adott gondolat a viselkedés oka. Wegner számos kísérlet révén bizonyította, hogy az emberek könnyen manipulálhatók, vagyis gyakran vélik úgy, hogy szabad akaratukból, tudatosan hoznak egy döntést azokban az esetekben is, amelyekben kimutathatóan nincs így, vagyis nem az adott gondolat okozta az azt követő viselkedést. Másrészt, amikor az akarat hiányát érezték egy cselekvés végrehajtása során, akkor a kísérlet alapján biztosan állítható volt,

hogy akaratlagosan cselekedtek, vagyis világos oksági kapcsolat állt fent a kísérlet során előidézett gondolataik és cselekvéseik között. Wegner nem azt állítja, hogy nem létezik szabad akarat, csupán arra hívja fel a figyelmet, hogy az a mechanizmus, amely révén az önkontrollra reflektálunk nem kontrollálható.

Nincs tehát testünkben egy mindent tudó én, belső kisember, aki minden döntésének tudatában van, és nem manipulálható. A mediátor éppen úgy, mint a hozzá forduló, ki van téve a manipuláció, illetve az önféltreértés veszélyének. Az ontológián alapuló mediáció ezt a tudást olyan eszközként használhatja, amely az ének és a világ alakíthatóságának előfeltételezésére építve lehetővé teszi a hozzá forduló számára, hogy a családi múzeum-metaforától eljussanak a békés elválás science fictionáig.

Az eddigiek alapján, ha össze akarjuk foglalni a házasság ontológiáját, akkor a következő narratívával tehetjük: két öntudattal bíró test egyesülése, amelyek időnként nem képesek arra reflektálni, hogy miért cselekszenek, úgy, ahogy. Vagyis a házasságuk hajdan volt oka éppen úgy rejtve lehet a résztvevők számára, mint bármilyen más cselekvésüké. Ebből a nézőpontból

szemlélve a házasság intézménye olyan, mint két, híres embereket (nem mindig tudni miért) mutogató tévé-csatorna összehangolása. Az agy darwini gépezetében a gondolatok a túlélésért, vagyis a figyelemért harcolnak egymással, a győztesek a sikeres, a híresek, a sztárok, ők határozzák meg a családtagok, és rajtuk keresztül a család viselkedését. A gondolatok (más néven a kulturális gének vagy mémek) célja az, hogy minél több agyat megfertőzzenek. A gondolatok elterjedésének egyik leghétköznapibb csatornája a fecsegés. A családok egyik jellemző vonása, hogy a saját maguk által termelt adatszomból hogyan képesek eljutni a létüket megalapozó csendig, vagyis megszervezni azt az állapotot, amikor a gondolatok mint hollywoodi sztárok hajlandóak alternatív filmek mellékszereplőiként hallgatni. A válások vagy válásközi helyzetek

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

során, az egyik fő cél a mediátor számára az, hogy megakadályozza az elszabadult gondolatok korlátlan áramlását az által, hogy új elbeszélések révén átkeretezi a hozzá forduló

konfliktuskereső narratíváit. Tudatosítja a hozzá fordulóban, hogy a házasság felbomlása egy csomó mély és állandósult metafora kiselejtezésével jár együtt. A házasságnak mint „életen átívelő közös útnak” vége, a „társas viszony” felbomlik, a „szövetség” gyengül vagy megszűnik, a „kötelék” felbomlik, „az egyé vált két fél” újra magára marad, vagy mással válik egyé, a „biztos rév” a hullámok martaléka immár, az „közös otthon” éjjeli menedékhely. A fent leírt metaforák olyan konceptuális metaforák nyelvi kifejeződései, amelyek fontos elemei a házasságot megalapozó ontológiának. A házasság ontológiáját egyebek mellet a következő fogalmi metaforák alapozzák meg: a házasság utazás, egység, szoros kötelék, épület. Ezeknek a fogalmi metaforáknak a feltárása a mediáció során segít abban, hogy a hozzánk fordulókat szembesítsük a konfliktus-narratívák mögött meghúzódó ontológiák fogalmaival és fogalmi metaforáival. A mediátor például a düh konceptualizálása révén megmutatja a kliensek számára a konfliktus-narratívájuk mögött meghúzódó rejtett ontológiát, ami lehetővé teszi, hogy reflektálni tudjanak a helyzetükre-.

1. X a következőt gondolja:
2. y rosszat tesz (elválik, elviszi a közös vagyunk felét)
3. amit én, a jó nem akarok.
4. Legszívesebben bántanám ezt a gonosz embert (erőszakkal megakadályoznám, hogy elvegye a vagyunk felét, mással éljen),
5. és ezért, x nem érzi jól magát,
6. és ennek következtében, x valamit tenni akar (megakadályozni, hogy elhagyják, bosszút állni a megaláztatásokért) kövecses angol cikke)

A konceptualizálás révén lehetővé válik, hogy megértsük a dühre épülő narrativa mögött működő ontológiai gépezetet. A másik (y) rosszat cselekszik, ami nekem (x-nek), a jónak árt. Egy morális ítélet alapozza meg tehát a konfliktus-narratívát. X a gonoszt (y-t) erőszakkal venné rá a jóra, de mivel (x) jó, ezt nem teheti, ezért rosszul érzi magát, és azon gondolkodik, hogy valamit cselekednie kéne. Vagyis kettős kötésben vergődik, paradoxon áldozata. Ha (x) jó, meg kell akadályoznia a rosszat, de mivel (x) jó, ezt erőszakkal nem tehetné. A mediátor feladata ennek a paradoxonnak a feloldása új ontológia bevezetése révén. Az új ontológia előállításának általános alapelveit Nelson Goodman elméletére alapozzuk. Úgy véli, hogy nem tudjuk megragadni a világot, úgy ahogy tőlünk függetlenül létezik, Amire lehetőségünk nyílik az, hogy különböző világleírások, nézőpontok vagy látásmódok révén a világ különféle verzióit állítsuk elő. Vagyis – a mi nyelvhasználatunkkal kifejezve – az erős ontológiát gyenge ontológiával váltja fel. Az eltérő verziók különféle szimbolikus rendszerek, amelyek számtalan formában léteznek, leírhatók és

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

kifejezhetők a szavak, a zene, a képek és a tánc révén. Az ontológiák építése során mi is felhasználjuk ezeket a különféle szimbólum-rendszereket, vagyis a fogalmi megalapozás

számítógépes metaforája, kiegészül a zene, a képzőművészet és egyéb nem verbális eszköz használatával. A tudományos világleírások általában szó szerinti és numerikusak, velük

szemben a művészet által létrehívott világbárázolások meglehetősen szabadon formált verziók.

Egyik világ sem valóságosabb a másiknál, de mi kiválaszthatunk közülük egy referencia-világot, amelyet aktuálisnak hívunk. Az utca embere számára a tudomány, a művészet által előállított

legtöbb verzió meglehetősen távol áll az általa megszokott világtól, amelyet a tudományos és művészeti hagyomány fragmentumaiból, valamint a mindennapok törmelékeiből tákol össze. Ezt a világot hívják valóságosnak, mivel a reális világ, hasonlóan a realista művészi ábrázoláshoz, nem adottság, hanem megszokás kérdése. Új világok létrehozása olyan szimbólumok révén történik, amelyek egy már létező, másik világból származnak. Goodman a világteremtés öt

különféle módját említi meg: kompozíció és dekompozíció, súlyozás, elrendezés, törlés és kiegészítés, újraformálás. Kompozíció és dekompozíció: integrálás és részekre bontás. Már létező világokat „alvilágokra” bontunk, analizáljuk a tulajdonságaikat, aztán eredeti módon összekapcsoljuk őket, miáltal új világot teremtünk. Súlyozás: az egyes világok közötti

különbségek gyakran abból származnak, hogy alkotórészeiket különféleképpen súlyozzuk. Az a rész, amelyik az egyik világban lényeges, a másikban lényegtelen és fordítva. Elrendezés: Azok a világok, amelyek egyébként nem különböznek a bennük található entitások, és azok súlyozásának tekintetében, különbözhetnek elrendezésükben. Az ontológiagyártás során jól felhasználhatjuk

azt, hogy a térképeken vagy partitúrákon található térbeli elrendezés átfordítható egy utazás vagy zenélés időbeli szekvenciájává. A térbeli elrendezés vagyis konstrukciós rendszer átalakul időbeli elrendezéssé, az egyik ontológia a másik nyilvánvaló leszármazottja.

Törlés és kiegészítés: A világok létrehozása során gyakran folyamodunk ahhoz az eljáráshoz, hogy egyes, korábban lényegesnek látszó, részeit töröljük, és újakat adunk hozzá. Amire nincs szükségünk, azt kiselejtezzük, és összegyűjtjük, illetve hozzáadjuk azokat a törmelékeket és nyomokat, amiket fontosnak tartunk az új világ megteremtése során. Újraformálás: Olykor deformálunk vagy lerombolunk egy eredeti formát, vagyis megváltoztatjuk vagy eltorzítjuk. Az általunk megépített ontológiák értékelése szempontjából az igazság, vagy a valóságnak való megfelelés irreleváns.

Értékük a használhatóságuk mértékétől függ, ami viszont jól előre jelezhető. Azok a világok lesznek működőképesek, amelyek többé-kevésbé konzisztensek, nem tartalmaznak ellentmondásokat, kompaktak, informatívak és nagy magyarázóerővel bírnak. Az igazságérték csak nyelvi kijelentésekkel kapcsolatban, és csak az adott világokon belül vehető fel, képekkel, zeneművekkel szemben nem.

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

Az ontológiák építésének általános elvét kiegészítjük, olyan analógiákkal, amelyek közel állnak az információs társadalom polgárainak mindennapi tapasztalataihoz. A MUD-ok (Multiple_user Dimension) arra épülnek, hogy a játékosok szavak révén világokat teremtenek. Ezek a sok résztvevős számítógépes játékok a szerepjátékok, az üsd-vágd (hack and slash) típusú

számítógépes játékok, valamint a chat-szobák kombinációi. A tipikus MUD-okban a játékosok a szobákat, a tárgyakat, az eseményeket és más karaktereket a róluk készült leírások révén ismerik meg. A résztvevők olyan begépelte parancsok révén kerülnek interakcióba egymással és a világgal, amelyek hasonlítanak a természetes nyelvre. Egyes MUD-ok a fantasy-k világán élőködnek, mások különféle science fiction-ökön alapulnak. Nem minden MUD játék, vannak MUD-alapú virtuális konferenciák, távoktatási programok, sok egyetemi kutatóhelyként, virtuális kutatóbázisként használt MUD működik. Minden MUD egy vagy több személynek, „teremtőnek” köszönheti létét, aki vagy akik létrehozták természeti törvényeit, információs bázisát, vagyis a játék ontológiáját. Egy MUD-okban a játékosok együtt terveznek és kiviteleznek új játékelemeket, vagy egész világokat. Turkle a Life on Screen című könyvében egyrészt amellet érvel, hogy egy MUD-ban eljátszott hamis szerep terápiás célokat szolgálhat, másrészt azok a kísérletben résztvevő diákok, akik az egyetem mellett, akár három MUD-ban is párhuzamosan léteztek, meglehetősen elhanyagolták valódi életüket, és szinte teljesen magába szívta őket a virtuális tér. A szöveg alapú MUD-ok a közösen írt irodalmi alkotások új formáinak tekinthetők.

A MUD-játékosok egyben szerzők, teremtők, akik leginkább a forgatókönyvírókra, performanszművészekre, utcai színház-csinálókra vagy a commedia dell'artéra hasonlítanak. A résztvevők nem csupán a szöveg, hanem önmaguk alkotóivá is válnak, új éneket hoznak létre e sajátos társadalmi interakció révén. A MUD-ok kései leszármazottja a Second Life, melyet 2003-ban hoztak létre, de valójában 2007-ben vált népszerűvé. A Second Life-ba egy kliens programon keresztül vezet az út (Second Life Viewer), amely lehetővé teszi a résztvevők számára, hogy avatárok révén kapcsolatba lépjenek egymással a metaverzumban, amely a cyberpunk szerző,

Neal Stephenson Snow Crash című regénye nyomán épült virtuális tér. „A snow crash a hackerek egyik kifejezése. Azt jelenti, hogy egy rendszer totálisan összeomlik – amikor a gép már a monitort sem képes vezérelni, (...) kavargó hóviharrá változtatva a képpontok precíz négyzetrácsát.” Az olvasatunkban a mediátor olyan kliensprogramként működik, amely az elválás „kavargó hóviharában” segít új éneket létrehozni, egy olyan valóságban, amelyek szavakból szőtt világa a Második Élet valódi lehetőségét adja. Azt kell elhítenni a hozzá fordulókkal, hogy Second Life lesz az igaz, First Life pedig csupán ennek gyenge verziója volt.

Az ontológiai coachingon alapuló mediáció során a folyamat egyik megalapozó szakaszát olyan kvázi-MUD-nak tekintjük, amely az úgynevezett BCG-mátrixon alapuló, a békés megállapodást segítő „stratégiai játék”.

A stratégia tervezésre alkalmas eszközök egyike a portfólió-elemzés, melynek egyik legelterjedtebb változata a BCG mátrix. Arra

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

használható, hogy a megtermelt javakat piaci keresletük és részesedésük függvényében vizsgálják. A termékek négy csoportba oszthatók, vannak: sztárok, kérdőjelek, fejőstehenek és döglött kutyák. A sztártermékek iránt folyamatosan nő a kereslet, a termelő piaci helyzete erős, magas a piaci részesedése. A kérdőjelek azok a termékek, amelyek iránt nő a kereslet, de a relatív piaci részesedés még alacsony, és lehet, hogy az is marad. A fejőstehenek révén a szervezet még uralja a piacot, de a kereslet növekedése már csökkenőben van. A döglött kutyák azok a termékek, amelyeket a piacon már nem keresnek, és a piaci részesedésük is alacsony.

A MUD-alapú mediáció során a BCG mátrixban használt négy szereplehetőség különféle konfigurációt testesít meg a hozzánk forduló kvázi-avatárjai. A termékeket itt viselkedésmintázatokkal helyettesítjük, a piacot pedig a viselkedésmintákat mint termékeket elfogadó vagy visszautasító személlyel vagy személyekkel. A játékban nem csupán a meggyezésre törekvő, a mediációban részt vevő kliensek vesznek részt, hanem azok a (jelen nem lévő) hozzátartozók is (volt férj vagy feleség, új párkapcsolat, gyerekek, nagyszülők, barátok stb.), akik viselkedése (igényei) olykor nagyban nehezíti a megegyezést. A játék célja a megegyezés, amely akkor sikerülhet, ha a játékosok képesek a négy szerepet (sztár, kérdőjel, fejőstehén, döglött kutya) úgy kiosztaniuk az érintettek között, hogy az leképezze valódi

érdekeiket, amelyek figyelembe vételével könnyebb megegyezni, mint homályos, érzelmi alapokon nyugvó relációkban vergődve. A válási mediáció során például a válófélben lévő párok egymást, érthető okokból, nem tekinthetik sztárterméknek, viszont gyerekeiket igen.

Sztártermékként vagy kérdőjelként kezelhetik új párkapcsolatukat, régi társukra pedig vagy a fejőstehén, vagy a döglött kutya szerepét osztják. Ezzel egyidejűleg a gyerekeik vonatkozásában, mint szülő-társak, ideális esetben sztártermékek egymás számára, és nem fejőstehenek vagy döglött kutyák. Előbbi esetben (fejőstehén) csak, mint anyagi forrás és ingyenes bébiszitter, utóbbiban (döglött kutya) a gyerekeiről leválasztandó hullaként jöhet számításba a játékos a kvázi-MUD-ban. Egy személy a másikkal való relációjában tehát sokféle szerepet eljátszhat

egyszerre, a fő az, hogy mediáció során tudatosuljon benne, hogy pontosan milyen különböző szerepek konfigurációja az őt képviselő kvázi-avatár. A válófélben lévő férj a feleség

vonatkozásában lehet egyszerre fejőstehén (támogassa őt, amíg csak lehet), döglött kutya (akire a volt feleség nem fordít minimális figyelmet sem többé, éljen ahogy tud), olyan kérdőjel a gyerekeik vonatkozásában, amelyről a későbbiekben derül csak ki, hogy sztártermék vagy döglött kutya lesz-e belőle. A különféle szerepekhez különböző ontológiák tartoznak, melyeket a piaci részesedés és kereslet definiál. Az avatárok a sokféleképpen kombinált szerepek mátrixának megtestesítői. Abban az esetben, ha a résztvevők olyan szerepkonfigurációt tulajdonítanak a másikkal, amely nem kompatibilis azzal, ahogy a játékos önmagát meghatározza a játékban, akkor szinte előre borítékolható,

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Gyenge ontológia szerepe az ontológiai alapú mediációban

Dr. Kollár József

Coach képzés és szomaikus coach szupervízor továbbképzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

hogy nem tudnak megegyezni. A mediációs kvázi-MUD célja, hogy a szereplehetőségek közül olyat válasszanak a hozzánk fordulók, amelyek nem akadályai, hanem inkább elősegítői a békés megegyezésnek.

A sikeres mediáció megalapozásának egy másik kvázi-MUD-ja a többmenetes fogolydilemmából átvett tit for tat (szemet szemért) stratégia adaptációja, amely a BCG mátrixon alapuló kvázi-MUD-ba hatsásosan integrálható.

Robert Axelrod politológus 1980 körül két versenyt rendezett komputer-programok számára, olyan környezetben (az úgynevezett többmenetes fogolydilemmában), amelyben a résztvevők csak saját érdekeiket tartják szem előtt. Mindkét versenyt (az elsőben 14, a másodikban 62 program vett részt) Anatol Rapoport egyszerű, ám hatásos programja nyerte: először kooperál, aztán mindig lemásolja partnere korábbi lépést, vagyis ha az együtt működik, akkor ő is, ha nem, akkor ő sem. Három jellegzetes vonás teszi sikeressé ezt a stratégiát: (1) barátságos, vagyis először mindig kooperál, (2) megtorló, azaz ő sem működik együtt, ha másik beszünteti a kooperációt vagy eleve ellenségesen viselkedik, (3) megbocsátó, amennyiben ellenfele

kooperálni kezd, ő is azonnal együttműködővé válik.

A BCG mátrixon alapuló kvázi-MUD lehetséges személyiség-konfigurációinak szelekciós környezetet biztosít a tit for tat (szemet szemért) stratégia. Például, ha a férj a felségét a válás során fejőstehén szerepre kényszeríti, akkor a felség nem kooperál vele. Ha a gyerekek érdekében a feleség a férjet sztártermékeknek tekinti, akkor az együttműködik vele, mindaddig, amíg nem szorítja mondjuk a döglött kutya szerepébe.

A mediátor célja, hogy a BCG mátrixon alapuló kvázi-MUD-ban a játékosok a tit for tat stratégia felhasználása révén olyan avatárokat hozzanak létre, amelyek a totális önérdek világában is kooperálnak egymással. A massachusetts módszert követő mediáció a többmenetes fogolydilemma ontológiáját tudatosítva hoz létre olyan virtuális teret, melyben a hozzánk fordulók belátják: ha maximálisan az önérdeküket követik, akkor is érdemes kooperálniuk.